

YÖRESEL BİR İLETİŞİM DİLİ OLARAK HATAY NİDÂSI: HAAHA*

Sedat CERECİ

Prof. Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İletişim fakültesi, Hatay, Türkiye

s.cereci@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-3762-6483

Makale Geliş Tarihi: 29/06/2022

Makale Kabul Tarihi: 14/12/2022

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Cereci, S. (2022). Yöresel Bir İletişim Dili Olarak Hatay Nidâsı: Haaha. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(50), 226-236.

Öz

Küçük çalışmalar dışında bilimsel anlamda kapsamlı bir araştırmaya konu olmamış Hatay haahaları, Türkiye'nin özgün yöresel değerlerinden biri niteliğiyle bakir bir tema olarak durmaktadır. Bilimsel literatürde fazlaca çalışılmamış toplumsal nidâ, belirli bir yörede yaşayan halkın kendi yaşam deneyimleri çerçevesinde ürettiği, sese ve söze dayalı iletişim araçlarıdır. Hemen her yöre, tarihsel süreç içinde kendine özgü nidâlar geliştirirken, farklı kültürlerden beslenmiş çokkültürlü yörelerde nidâlar da bazen benzeşmekle, bazen ayrışmakla birlikte, yöre halkının duygu, görüş ve izlenimlerini dile getiren araçlara dönüşmektedir. Kültürel im kapsamında değerlendirilen yöresel nidâlar, belirli anlamlara gelen tek nefeslik seslerden özgün manilere kadar çeşitlilik gösterebilmektedir. Hatay yöresi de yaklaşık 10 bin yıla dayalı tarihi içinde, yüklü kültürel birikimi kapsamında çok sayıda kültürel im üretmiş, bunları yeni kuşaklara da aktararak geleneksel kültürünü yaşatmaya devam etmiştir. Hatay yöresinde "haaha" adı verilen ve Hatay'ın çokkültürlü ortamı çerçevesinde, başta Arapça ve Türkçe olmak üzere değişik dillerde okunan ve içinde bulunulan durumla ilgili izlenimler aktaran haahalar, bir bakıma Hatay yöresinin kültürel nidâsı olarak toplumsal iletişime katkıda bulunmaktadır. Çoğunlukla kına gecelerinde, düğünlerde, sünnet törenlerinde, asker uğurlamalarında, misafirliklerde okunan haahalar, ortamda bulunanların kişiliğine göre de biçim kazanmaktadır. Hatay'ın başlıca kültürel öğelerinden olan haahalar, güzel dileklerden dualara, ibret verici sözlerden bazen müstehcen anlatımlara kadar çeşitlilik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hatay, haaha, kültür, nidâ, yöre

HATAY SHOUT AS A LOCAL COMMUNICATION LANGUAGE: HAAHA

Abstract

Hatay hahaha, which has not been the subject of a comprehensive scientific research except for small studies, stands as a virgin theme as one of Turkey's unique local values. Social shouts, which have not been studied much in the scientific literature, are communication tools

* Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

- Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemektedir.

based on sound and verbal produced by the people living in a certain region within the framework of their own life experiences. While almost every region develops its own unique shouts in the historical process, in multicultural regions nourished by different cultures, although sometimes similar and sometimes divergent, they turn into tools that express the feelings, views and impressions of the local people. Local shouts, which are evaluated within the scope of cultural sign, can vary from one-breath sounds with certain meanings to original mani. Hatay region has produced many cultural signs within the scope of its rich cultural accumulation in its history dating back to approximately 10 thousand years, and has continued to keep its traditional culture alive by transferring these to new generations. Haahas, called "haaha" in the Hatay region and read in different languages, primarily Arabic and Turkish, within the framework of the multicultural environment of Hatay, and conveying impressions about the current situation, contribute to social communication as a cultural cry of the Hatay region. Haaha, which is mostly read at henna nights, weddings, circumcision ceremonies, soldier farewells, and guests, takes its shape according to the personality of those present in the environment. Haahas, one of the main cultural elements of Hatay, vary from good wishes to prayers, sometimes from exemplary words to obscene expressions.

Keywords: Hatay, haha, culture, shout, region

Giriş

Kadîm Mezopotamya'nın tüm Ortadoğu'yu ve Akdeniz Havzası'nı binlerce yıldır ışitan güzellmeler vardır; destanlar, lirik deyişler, fantastik masallar ve Mezopotamya'nın çokkültürlü ortamında değişik dillerde söylenen haahalar (Polit, 2011: s. 187). Mezopotamya'nın ardından Antik Roma'nın yüksek uygarlık mirasından yararlanan Hatay, görkemli plastik sanat üretimlerinin yanında, etkileyici sözlü kültür ürünleriyle de halkını besleyen bir kent olmuştur (Schwarzer, 2009: s. 74). Binlerce yıl içinde Hatay, çokkültürlü yapısına sürekli yeni ekler yaparak geleneksel kültürü modern kültürle kaynaştırmış, daha yüksek kültür basamaklarına çıkmıştır. Ancak yörenin geleneksel sesi olan haahalama geleneği hiç bitmemiştir.

İlk insanlardan bu yana toplumsal yaşamın temel gereklerinden biri olan iletişim insanları her dönem değişik iletişim araçları geliştirmeye yönlendirmiştir. Başta dil olmak üzere elektronik aygıtlara kadar basit veya karmaşık iletişim araçları toplumsal yapı içinde insanların iletişim gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmuştur. Kültürel unsurlara dönüşen pek çok sözlü veya sözsüz iletişim aracı da toplumsal iletişimi sağlamanın temel araçlarına dönüşmüştür (Vatter, 2016: s. 51). Türküler sesli ünlemler gibi Hatay Haahaları da bu araçlardandır.

Geleneksel sözlü kültür hikâyeleri, deyişleri, efsaneleri, destanları, masalları, ezgileri, manileri ve daha başka pek çok unsuru içermektedir. Her bir geleneksel kültür unsuru, zamanın süzgecinden ve toplumun belleğinden geçerek yeni kuşaklara aktarılmış, toplumsal yaşamı düzenlemiş ve diri tutmuştur (Knoblauch, 2007: s. 16). Hikâyeler, türküler, maniler her yörede farklı form ve özle ortaya çıkmış, toplumun deneyimlerine ve değerlerine bağlı olarak kimlik kazanmıştır (Ali, 2018:s. 224). Yöresel farklılıklar, dinsel ve mezhepsel değerler, coğrafya ve kültür, geleneksel kültürdeki ayrımları oluşturan başlıca etkenlerdir.

Mezopotamya'nın kuzey uzantısı olan Hatay, yaklaşık 10 bin yıllık tarihi içinde onlarca uygarlığa ev sahipliği yapmış, değişik etnik kökenlerden kültür biriktirmiş, antik bir kenttir. Asur'un torunları Süryaniler, Ortadoğu'nun kadîm halkı Yahudiler, Ermeniler, Nusayriler, Türkler, Kürtler, Özbekler ve çok daha yeni katılımlarla hiç bitmeyen bir kültür gösterisi yapmaktadır Hatay. Kent merkezi Antakya, uygarlık tarihi, dinler tarihi ve farklı etnisitelerin katılımlarıyla bir kültür tarihi müzesine dönüşmüştür (Zederbauer, 2017). Antik Roma'nın birkaç büyük kentinden

biri olması, Hristiyanlığın başlangıç noktalarından biri olması, coğrafi, flora ve fauna özellikleri Hatay'ın değerlerini oluşturmaktadır.

Binlerce yılın sözlü kültürü ve edebiyatı da Hatay'da kuşaktan kuşağa aktarılmış, güzel söyleme köklü bir geleneğe dönüşmüştür. Hatay yöresinde, özellikle Antakya ve yakın çevresinde özellikleri mani gibi olan, fakat söylenişte farklılıklar gösteren, yüksek sesle söylenen manzumelere rastlanır. Bu maniler "haaha" şeklinde başlar ve haaha adını alırlar. Hatay'ın, değişik dillerde okunan toplumsal nidâsı olan haahalar, farklı duyguları ve izlenimleri dile getiren yöresel iletişim aracıdır.

Çoğunlukla kalabalıkların katıldığı kına geceleri, düğünler, sünnet törenleri, asker uğurlamaları veya misafirliklerde okunan haahalar, ortama uygun iletilerin aktarılmasında rol oynamaktadır. Bazen müstehcen ifadelerle de mevcut durumu anlatan Hatay haahaları, yöresel kültürün en canlı ve şiirsel biçimde kendini gösterdiği iletişim araçlarıdır. Hatay'ın farklı yörelerinde, farklı dillerde okunan ve ortama katılımcıların ilgiyle dinledikleri haahaların okunması, tüm toplumsal kültür unsurlarında olduğu gibi, belirli ilkeler ve bir ritüel kapsamında gerçekleşmektedir.

Hatay haahaları, kendilerine özgü formları, edebi ve mizahi içerikleri ve ileti aktaran sesleriyle, toplumsal nidâ rolü oynamakta ve iletişimi sağlamaktadır. Haahalar içinde insanları onore etmek için söylenenler çoğunluktadır:

Haaha ben bir karabiberim

Haaha eker eker giderim

Haaha bize geldiğiniz için

Çok teşekkür ederim

Toplumsal Nidâ

Toplumsal nidâlar, her toplumun karakterine ve deneyimlerine göre biçimlenen ve toplumsal statüden sosyal rollere kadar değişik alanlarda etki gösteren seslenme biçimleridir (Hofstetter, 2016: s. 54). Toplumsal semboller ve toplumsal nidâlar, kendini tanımlamanın ve benzerlerinden ayırmanın bir yolu olarak da toplumsal kültürde yer bulmuştur. "Kolektif Eylem Çerçevesi" kuramı, toplumların bir davranışı veya durumu olumlama veya olumsuzlamanın yollarından birinin, toplumsal nidâlar olduğunu vurgulamaktadır (Tratschin, 2018: s. 111). Bazı toplumlarda toplumsal nidâlar, en az yöresel ağız kadar ekili bir anlatım yoludur.

Milletlere kimlik kazandıran toplumsal nidâlar, her ne kadar bazen ayrışmalara neden olsalar da, ulusal karakteristiğin oluşmasında önemli etkenlerdir. Tarihsel deneyimlere ve toplumsal kültüre dayalı birer sözlü gelenek olan toplumsal nidâlar, özellikle toplumsal davranışta etkili birer iletişim aracı işlevi görmektedir (Kuhlmann, 2012: s. 91). Bazı nidâların toplumsal hareketleri tıpkı bir tarih yazımı gibi anlatması ve anımsatması, aslında nidâların toplumsal iletişim ortamı içinde ne denli etkin ve önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır (Lau, 2019: 49). Bazen eğlendirici, bazen hüznendirici ancak her durumda coşkulu anlatımlar olan toplumsal nidâlar, ulusal dilin de yaşamsal bir parçasını oluşturmaktadır.

Bir yöre halkının çizimlerinden elde edilen karakter özellikleri ve yöre halkının artikülasyon biçimi doğrudan kimliği ve karakteri ortaya koymaktadır. Bu aynı zamanda aidiyetin belirtilmesi anlamına gelmektedir (Treeck, 2003: s. 105). Yöresel diller ve nidâlar, uluslararası alanda da tanınmayı kolaylaştırırken, otantik yapılarıyla, özgün sanat yapıtlarında da kullanılmaktadır (Wolff, 2019: s. 17). Yöresel ağızlar ve özellikle nidâlar, bazen yöresel müziklerden daha fazla ilgi çekmektedir.

Toplumsal nidâlar daha çok kültürle ilişkilendirilmekte ve toplumların yaşayageldikleri süreç içinde oluşan anlatımların özeti olarak da tanımlanmaktadır (Schwegler vd., 2021: 13). Sömürgeleikten bağımsızlığa geçişin, zorlu bir mücadelenin kazanımının, doğumların, ölümlerin ve daha fazla sevinç ve hüznün simgesi olarak dillendirilen nidâlar, kuşaktan kuşağa aktararak kültüre dönüşmektedir (Zouogbo, 2017: s. 21). Yüksel iletişim teknolojisinin, özellikle yeni medyanın küresel yaşamı kuşattığı hipermodern çağda da toplumsal nidâlar, toplumsal işlevlerini sürdürmektedir.

Çoğunlukla toplumsal dil içinde yer bulan nidâlar, duruma ve ortama uygun düşüncelerin ve duyguların aktarımını sağlamaktadır. Bu bağlamda toplumsal nidâların güçlü birer iletişim aracı olduğunu söylemek olasıdır (Cillia vd., 2020: s. 290). Bazen tek nefeslik bir ses, bazen bir hece veya sözcük, bazen de edebi bir deyiş olarak ortaya çıkan toplumsal nidâlar, toplumsal kültürün canlılığı, sürekliliği ve yeni kuşaklara aktarımı açısından da yaşamsal rol üstlenmektedir. Bu bağlamda hemen hemen tüm toplumlarda, toplumsal nidâların canlı tutulması ve yeni kuşaklara aktarılmasını görev olarak üstlenmiş gönüllüler bulunmaktadır.

Dilsel Kültürel İmler

Dil, kültürün birincil unsurlarından biridir. Toplumların tarihsel geçmişleri boyunca biriktirip yeni kuşaklara aktardıkları kültür, dil ile diriliğini ve sürekliliğini sağlamaktadır (Kompa vd., 2013: s. 15). Dil aynı zamanda toplumsal birliği ve güvenliği sağlayan unsurdur. Her toplumun kültürel varlığına bağlı olarak gelişen, dil içindeki deyimler ve özel imler, toplumsal karakteristiği yansıtan ve aynı zamanda toplumsal kimliği ortaya koyan öğelerdir (Czachur, 2018: s. 137). Dildeki kültürel imler bir yandan toplumu diğer toplumlardan ayırıp kendi karakteriyle var ederken, bir yandan da toplumsal davranışlara meşruiyet kazandırıp onları kültürün bir parçasına dönüştürmektedir.

Kültürel imler, toplumsal kültür içinde zamanla var olmuş ve belirli durumlara işaret eden sözler, jestler, mimikler veya nidâlardır. Kültürel imler, diğer kültürlere karşı yerel kültürün kimliği niteliği taşımakta ve bireyler için bir güven sağlamaktadır (Roche, 2017: s. 243). Kültürel imler aynı zamanda bireylere sosyal rollerini öğreten, sosyal konumlandırmayı düzenleyen unsurdur ve bir bakıma toplumsal yapının düzenini de sağlamaktadır (Scheller-Boltz, 2017: s. 288). Dildeki kültürel imler, birer kimlik temsili olarak yöreden yöreye değişirken, yörenin kültürel değerlerini de ortaya koymaktadır.

Dilsel kültürel imler, sadece bireyin üretimi için önemli bir araç değil, kolektif kendini anlama, ama aynı zamanda topluluk oluşturma süreçlerinin bir nesnesi olarak hizmet etmektedir. Kültürel imler, ulusal kimliğin oluşturulmasında, ulusal ve kültürel bağlılık bağlamında birincil rol oynamaktadır (Ruoss, 2019: s. 369). Dilsel imlerle kurulan etkileşim kimliği ortaya koyarken, eleştirel psikolog ve sosyal yorumcu Edward E. Sampson etkileşim ortamını “diyalojik dönüş” olarak tanımlamış ve kimliğin temsili olarak değerlendirmiştir (Cushman vd., 2020: s. 413). Toplumsal ortamdaki etkileşimler kültürel imlerle anlam kazanmakta ve toplumsal rollerini oynamaktadır.

Kültürel imler, toplumun öteden beri biriktirdiği deneyimlerin bir yansıması olarak, toplumsal karakteristiğin koşullarına uygun biçimde form kazanmakta ve anlatılması gerekeni anlatmaktadır (Schneider, 2016: s. 193). Bu bağlamda, toplumsal iletişimin başlıca araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

Dilsel kültürel imler, toplumun kültürel birikimine bağlı kültürel kodları da temsil ederken, toplumsal birlik ve süreklilik açısından kültürün yeni kuşaklara aktarılmasında büyük rol oynamaktadır. Sıkıcı derslere oranla eğlenceli unsurlar da içeren dilsel kültürel imler, yeni kuşaklar tarafından daha çabuk benimsenmekte ve öğrenilmektedir (Steinebach, 2010: s. 23).

Her ne kadar, eğlenceli modern teknoloji geleneksel değerleri yeni kuşakların gözlerinden uzaklaştırırsa da, yetişkinlerin çabaları geleneksel değerlerin yeni kuşaklar tarafından öğrenilmesine ve uygulanmasına olanak vermektedir.

Kültürel nidalar olarak yüzlerce yıldır söylenegelen Hatay Haahaları kederleri sevinçleri hüznüleri dile getirmenin, misafirleri onore etmenin, yemekleri övmenin, belirli durumları kutlamanın aracı olmuştur. Ortamdaki duruma göre değişik varyasyonlarla dile getirilen haahalar yörenin geleneksel kültürüne göre bazen zılgıtla bazen peygambere salavatla tamamlanmaktadır. Haahalarda duruma uygun doğaçlama anlamlar yaratılırken, edebi gelenek de dikkate alınmaktadır (Kalaycıoğlu, 2020: s. 77). Hatay haahaları, yaşanılanları, hissedilenleri ve düşünülenleri başkalarına aktarmanın edebi ve eğlenceli bir yolu olarak kültürel imler biçiminde kullanılmaktadır.

Şenlikli günlerde söylenen haahalar, özel günlerin ayrılmaz geleneğidir:

Haaha evlerinde var kilim

Haaha nakışı dilim dilim

Haaha sünnetini de gördük

Askerliği Allah kerim.

Hatay Haahaları

Hatay'da halen devam eden sözlü kültür geleneği, bir anlamda, modern olmayan eski çağların medyasıdır. Sözlü kültürde herkes, toplumsal yaşamın kurallarını, yaşamın ilkelerini, davranış kalıplarını, kodları, dilleri, oturup kalkmayı, eğlenmeyi öğrenmekte, birbirinden haberdar olmakta, farklı kültürleri tanımaktadır (Bâşler vd., 2009: s. 321). Geleneksel kültürde insanlar birbirlerini bilgilerini aktarmış, geçmişin deneyimlerini yeni kuşaklar ve diğer insanlarla paylaşmış, doğruyu yanlış öğretilmiş, türlü eğlencelerle eğlenme ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Kültür yöreden töreye değişse de, amaç değişmemiş, toplumsal yapı ve yaşam canlı tutulmaya çalışılmıştır (Cereci, 2020: s. 107). Sözlü kültür hiçbir zaman yok olmamış, bazen dönüşerek bazen de olduğu gibi modern çağlara yine sözle veya yazılarak ulaşmıştır.

Binlerce yıllık kültürüyle Hatay, geleneksel kültürü ve modern kültürü bir arada yaşayan bir kenttir. Mezopotamya'nın kuzey uzantısı olan ve yerli halkını kadim Mezopotamya halklarının torunlarının oluşturduğu Hatay, bazıları antik çağlardan kalma, bazıları yeni, kuşakların ürettiği değerlerini korumaktadır. Ortadoğu coğrafyasının hemen hemen tümünde yaygın olan zılgıt kültürü Hatay'da halen devam etmekte, ancak toplumsal grupların kültürüne göre değişimler göstermektedir. Şaman geleneklerinde de bulunan zılgıt, Arapça tezahürat yapma anlamına gelirken, Hatay'da yaşayan tüm etnik grupların kültüründe bulunan unsurdur (Biçer vd., 2019). Ortadoğu'da yaşayan Süryani, Ermeni, Arap, Türk, Keldani, Ezidi, Nastûri ve diğer tüm etniklerin kültüründe bulunan zılgıt, Hatay'da "haaha" olarak ortaya çıkmış ve dörtlüklerden oluşan manilere dönüşmüştür.

Halk kültürü araştırmacısı Prof. Dr. Bülent Arı'ya göre Haahaların söylenmesine haahalama denmektedir. Haahalar daha çok düğünlerde, kutlamalarda, sünnet ve asker uğurlamalarında söylenirken; davete katılan konukların özellikleri dikkate alınarak doğaçlamalar yapılmaktadır (Arı, 2020: s. 37). Hatay Gazetesi Yazışleri Müdürü ve kültür araştırmacısı, gazeteci Mithat Kalaycıoğlu'na göre haahalar, mani ile türkü arasında, kendine özgü bir biçimle söylenen yöresel kültür unsurlarıdır (Kalaycıoğlu, 2020: s. 76). Haahalar, kültürel anlatımlar olmak kadar, toplumsal iletişime katkıda bulunan önemli iletişim araçları olarak da değerlendirilmektedir.

Hatay haahaları, Mezopotamya'nın en eski geleneklerinden olan ve Arapça'da tezahürat anlamına gelen zılgıt adlı nidânın evrilmiş formudur ve 4'lü dizeler halinde, murabbâ olarak

okunmaktadır. Özellikle kına gecelerinde, kadınların kendi aralarında, bazen erotik sözlerle okudukları hahalar için özel okuyucular tanınmıştır. Haaha okuyucu Âliye Dönmez, Hatay'daki hemen her kına gecesine çağrıldığını ve ortama uygun hahaları akşamdan sabahlara kadar okuduğunu anlatmaktadır (Dönmez, 2020). Dönmez, hahaların kına gecelerinin yanı sıra, düğünlerde, sünnet düğünlerinde ve başka özel günlerde de okunduğunu belirtmiştir.

Duruma göre güzel dileklerden beddualara, şaka içeren sözlerden müstehcen ifadelerle kadar çok geniş bir yelpazede halk kültürüne yerleşen haahalar, özel günlerin vazgeçilmez geleneği olmuştur. Bazı kişiler, haahalama konusunda uzmanlaşmış, yörenin aranan haahacıları haline gelmiştir. Maşta denilen düğün haahacılarının yanında, tüm özel günlerde haaha okuyan haaha aşıkları sosyal roller üstlenmiştir.

Bazen misafirleri taltif etmek için okunan haahalar, bazen kız alıp vermeyi kutlamak için, bazen yemekleri kutsamak için, bazen delikanlıyı askere uğurlamak için dile getirilmiştir. Hatay'ın çokkültürlü yapısı içinde bazen Arapçadır bazen Türkçedir bazen Süryanicedir.

Yaşamın her evresi ve insanın her hâlini dile getiren Hatay hahaları, aşktan düğüne, sıkıntılardan günlük yaşama kadar her konuyu kapsayan murabbâlar şeklinde okunmaktadır. İnsanlar arasında durumunu, hayalini, derdini, umudunu anlatmanın bir yolu olan "hahalar", geleneksel çağda da modern çağda da insanlar arasında medya işlevini görmektedir. İlk insanların yüzyüze iletişiminin temel aracı olan ses ve söz, modern çağda da etkili bir medya olarak var olmaya devam etmektedir (Berger ve Lyengar, 2013: s. 572). Çeşitli oyunlar, ezgiler, şakalar ve anlatılarla başlayan toplumsal eğlenceler, teknolojinin gelişimiyle çeşitlenmiş, renklenmiştir. Yüksek iletişim teknolojisi ve medya, insanlara akılları zorlayan olanaklar ve eğlence araçları sunmuştur. Ancak antik çağlardan kalan kültürel miras Hatay'da hala devam etmekte, halk kültürü içindeki hahalar etkili birer medyum olarak işlevsel biçimde Hatay kültüründe kullanılmaktadır.

Hatay'ın farklı yörelerinde farklı biçimlerde tezahür eden haahalar, bazen liliş denen zılgıtlarla, bazen peygambere salavatla tamamlanmaktadır. Ancak her durumda haaha geleneği, sevinçte ve hüzünde duyguları ve dilekleri dile getiren bir nidâ olmaktadır. Çoğunlukla kadınların kendi aralarındaki toplantılarda okunan haahalar, belirli kalıplarda söylenmekle birlikte, içinde bulunulan duruma göre doğaçlamalar da yapılabilmektedir. Hatta ortamda bulunanların giysilerine, ruh hallerine göndermeler yapan haahalar da ortaya çıkabilmektedir.

Binlerce yıllık antik tarihine rağmen Hatay, modern dünyanın olanaklarını da kullanan bir kenttir. Ancak Hatay halkının yine binlerce yıl içinde biriktirdiği gelenekler de Hatay'da hala yaşamakta ve yaşanmaktadır. Olasılıkla antik Mezopotmya uygarlıklarından miras kalan haaha geleneği de 21. Yüzyılda Hatay'ın başlıca kültürel geleneklerindedir. Hatay haahaları özellikle düğünlerin ve kınaların başlıca geleneğidir. Her mahalledeki "maşta" denilen özel haahacılar kınanın, düğünün, gelinin, damadın durumuna göre doğaçlamalar da yaparak ortamı şenlendirmekte ve güzel dileklerle ortama katkıda bulunmaktadır.

Sonuç

Anadolu halkı binlerce yıllık kültürel birikimi içinde sayısız iletişim aracı geliştirmiştir. Mimari öğelerden giysilere nakışlardan sözlü edebiyata kadar duygu ve düşünceleri aktarmak için çeşitli araçlar üretilmiştir. Deyişler türküler maniler gibi Hatay Haahaları da etkili ve anlamlı iletişim araçları olmuştur. Dilsel kültür imleri olarak ortay acıkan haahalar, coşkulu sevinçlerden hüzünlere, övgülerden temennilere kadar yaşamın içindeki hemen her duyguyu ve izlenimi içermektedir.

Antik Roma'nın en büyük ve görkemli kentlerinden biri olan Hatay, binlerce yıllık tarihinden aldığı kültürel mirasın yanı sıra, modern yaşamın olanaklarını da kullanmaktadır. Ancak kadim kent Hatay, binlerce yıla dayalı geleneklerini sürdürmekte ve yeni kuşaklara aktarmakta da tutarlı görünmektedir. Hatay kültürünün geleneksel değerlerinden olan haahalar yeni kuşaklar tarafından da benimsenmekte ve yaşatılmaktadır.

Haaha, Hatay yöresinde özel günlerde dile getirilen ve dörtlükler biçiminde okunan manilerdir. Olasılıkla Mezopotamya'nın sözlü kültür geleneğinden miras kalan haahalar, kına ve düğünler başta olmak üzere, misafirlik, asker uğurlama, sünnet, şölen gibi durumlarda, iyi dileklerde bulunmak, ortamı anlatmak, kişileri onore etmek, eğlendirmek gibi nedenlerle dillendirilmektedir. Hatay içinde yöreden yöreye de değişim gösteren haahalar, Hatay'ın çokkültürlü ortamı içinde değişik dillerde söylenmektedir.

Hatay, Mezopotamya'nın kuzey uzantısı olarak Ortadoğu kültüründen de beslenmiş, Akdeniz kültürü, Arap kültürü, Türkmen, Ermeni ve Yahudi kültürleri ve içinde yaşayan çeşitli etnik grupların kültürlerini harmanlamış özel bir yöredir. Hatay'da Arapça ve Türkçe başta olmak üzere çeşitli diller konuşulmakta. Hatay'ın geleneksel kültür unsurları da Hatay'daki çeşitli dillerde ortaya çıkmaktadır. Hatay haahaları da Etnik grupların dillerine ve kültürlerine göre çeşitlilik göstermekte, Ortodokslarda, Nusayrilerde, Türkmenlerde, Ermenilerde ve diğer unsurlarda kendine özgü haahalar ortaya çıkmaktadır.

Yaşamın her evresi ve insanın her hâlini dile getiren Hatay haahaları, aşktan düğüne, sıkıntılardan günlük yaşama kadar her konuyu kapsayan murabbâlar şeklinde okunmaktadır. İnsanlar arasında durumunu, hayalini, derdini, umudunu anlatmanın bir yolu olan "haahalar", geleneksel çağda da modern çağda da insanlar arasında medya işlevini görmektedir. İlk insanların yüzyüze iletişiminin temel aracı olan ses ve söz, modern çağda da etkili bir medya olarak var olmaya devam etmektedir. Çeşitli oyunlar, ezgiler, şakalar ve anlatılarla başlayan toplumsal eğlenceler, teknolojinin gelişimiyle çeşitlenmiş, renklenmiştir. Yüksek iletişim teknolojisi ve medya, insanlara akılları zorlayan olanaklar ve eğlence araçları sunmuştur. Ancak antik çağlardan kalan kültürel miras Hatay'da hala devam etmekte, halk kültürü içindeki haahalar etkili birer medyum olarak işlevsel biçimde Hatay kültüründe kullanılmaktadır.

Haahalar düşünce ve duyguları edebi ve mizahi yaklaşımla dile getiren kültürel iletişim araçlarıdır. Bir bakıma da Ortadoğu'nun kendine özgü sesi olan zılgıtla eşdeğer ve Ortadoğu'nun yaygın inancı İslam'ın peygamberini kutsayan yöresel nidalarıdır. Binlerce yıldır Hatay yöresinde söylenegelen haahalar modern çağda da düğünleri, kınaları, kutlamak, sünneti kutsamak, misafiri onurlandırmak, yemekleri övmek, asker yolcusunu cesaretlendirmek için okunmaktadır. Hatay'da haaha geleneği halen devam etmekte birlikte, geleneksel bir değer olarak haahaların, antropoloji, sosyoloji, etnografya, tarih bağlamında bilimsel olarak da çalışılması ve kayıt altına alınması gerekmektedir.

Hatay haahaları, gerek Hatay'ın kültürel varlığı açısından, gerekse Anadolu'nun kadim kültürel mirası açısından bir an önce kayıt altına alınıp korunması gereken kültür unsurlarıdır. Bu nedenle haahaların bir an önce, bilimsel yöntemlerle belgelenip gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

Kaynaklar

Ali, B. (2018). Auswirkungen der von traditioneller Orientierung geprägten orientalischen Familien auf die soziale Integration ihrer Jugendlichen. Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades einer Doktor der Philosophie (Dr. phil.), Fachbereich Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universität Berlin.

Arı, B. (2020). *Hatay Halk Kültürü Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

- Bäßler, K. ve Fuchs, M. ve Schulz, G. ve Zimmermann, O. (2009). *Kulturelle Bildung: Aufgaben im Wandel*. Berlin: Deutscher Kulturrat e.V.
- Berger, J. A. ve Iyengar, R. (2013). Communication Channels and Word of Mouth: How the Medium Shapes the Message. *Journal of Consumer Research*, 40 (3): 567-579.
- Biçer, G. ve Akkaş, M. ve Bihan, S. (2019). An Investigation on Sedentary Arabic of Hatay: Transfer and Shift of Language Within Turkish-Arabic Speaking Generations. *13. Dilbilim Öğrenci Kurultayı*, Ankara, Turkey, Ocak 2019.
- Cerci, S. (2020). Haha Hihi Medya. *Broadcasterinfo*, 190: 106-107.
- Cillia, R. ve Wodak, R. ve Rheindorf, M. ve Lehner, S. (2020). Österreichische Identitäten im Wandel: Empirische Untersuchungen zu ihrer. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.
- Cushman, P. ve Gergen, K. J. ve Smith, A. (2020). Edward E. Sampson (1934-2019). *American Psychologist Journal*, 75 (3): 413.
- Czachur, W. (2018). Erinnerungsdiskurs und sprachliche Muster. Eine Analyse am Beispiel der Bezeichnung Friedliche Revolution aus der Sicht der kultur-sensitiven Linguistik. *Sprache und Identität – Philologische Einblicke*, Ed. Edyta Grotek / Katarzyna Norkowska, Berlin: Frank & Timme GmbH, s. 129-140.
- Dönmez, A. (2020). Âliye Dönmez ile 19.10.2020 tarihinde Antakya’da yapılan görüşme.
- Hofstetter, D. (2016). Soziale Bildungsungleichheiten als Streitpunkt in erziehungswissenschaftlicher Forschung. *Differenz - Ungleichheit - Erziehungswissenschaft*, Ed. Isabell Diehm, Melanie Kuhn, Claudia Machold, Wiesbaden: springer, s. 47–61
- Kalaycıoğlu, M. (2020). *Hatay Halk Bilimi*, Hatay: Hatay Büyükşehir Belediyesi.
- Knoblauch, H. (2007). Kultur, die soziale Konstruktion, das Fremde und das Andere. Zur Unüberwindbarkeit kultureller Differenz. *Grundlagentheoretische Reflexionen*, Berlin: Technische Universität Berlin.
- Kompa, N. ve Moll, H. ve Eckardt, R. ve Grassmann, S. (2013). Sprache, sprachliche Bedeutung, Sprachverstehen und Kontext. *Handbuch Kognitionswissenschaft*. Stuttgart, Ed. Achim Stefan /Sven Walter. Weimar: J. B. Metzler, s. 432-444.
- Kuhlmann, C. (2012). Soziale Arbeit im nationalsozialistischen Herrschaftssystem. *Grundriss Soziale Arbeit Ein einführendes Handbuch*, Ed. Werner Thole, Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, s. 87-107.
- Lau, D. (2019). Soziale Bewegungen, Professionalisierung und Disziplinbildung in der frühen Sozialen Arbeit. Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg.
- Polit, K. M. (2011). Wenn Rituale Kulturerbe werden: Zur Konstruktion und Ästhetik kulturellen Erbes in Uttarakhand, Nordindien. *Ritualdesign’ Beiträge zur ritualtheoretischen Anwendung des Begriffs*, Ed. Karolewski, J.; Miczek, N & Zotter, C., Frankfurt am Main: Transkript, s. 175-200.
- Roche, J. (2017). Identität und Sprache. *Identität und Fremdsprachenlernen Anmerkungen zu einer komplexen Beziehung*, Ed. Eva Burwitz-Melzer/Frank G. Königs/ Claudia Riemer, Tübingen: Narr, s. 233-246.
- Ruoss, E. (2019). Schweizerdeutsch und Sprachbewusstsein: Konsolidierung der Diglossie. *Schweizerdeutsch und Sprachbewusstsein*, Berlin: De Gruyter, s. 360-371.

- Scheller-Boltz, D. (2017). Identität und Sprache: Zum interdependenten Verhältnis von Identitätskonstruktion und Sprachgebrauch. *Wiener slawistischer Almanach* 80, 279-305.
- Schneider, H. (2016). *Antike zwischen Tradition und Moderne Gesammelte Schriften zur Wirtschafts-, Technik- und Wissenschaftsgeschichte*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Schwarzer, H. (2009). Spätantike und byzantinische Glasfunde aus Alexandria Troas. *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean*, Ed. E. Laflı, İzmir: TÜBİTAK, s. 67-84.
- Schwegler, C. ve Mattfeldt, A. ve Wanning, B. (2021). Natur, Umwelt, Nachhaltigkeit. *Perspektiven auf Sprache, Diskurse und Kultur*. Ed. Edited by: Anna Mattfeldt, Carolin Schwegler and Berbeli Wanning, Berlin: De Gruyter, s. 1-32.
- Steinebach, C. (2010). *Sprache und Identität*, München: GRIN Verlag,
- Tratschin L. (2018). Problemdimensionen der Selbstbeschreibung sozialer Bewegungen. *Protest und Selbstbeschreibung, Soziale bewegungen als Soziale Systeme*, Bielefeld: Transcript Verlag, s. 93-112.
- Treeck, B. (2003). Styles – Typografie als Mittel zur Identitätsbildung. *HipHop: Globale Kultur – lokale Praktiken*, Ed. Jannis Androutsopoulos, Bielefeld: Transkript Verlag, s. 102-110.
- Vatter, C. ve Hiller, G. ve Dietrich – Chenel, K. ve Lüsebrink, H. J. (2016). Leitfaden Interkulturelle Kommunikation und Kompetenz. Saarbrücken: Deutsch-Französische Hochschule.
- Zederbauer, A. (2017). Wir tun da gar nichts! Über die Geschichte, die Zerstörung und den Wiederaufbau von Palmyra. <https://www.eurozine.com/wir-tun-da-gar-nichts-uber-die-geschichte-die-zerstörung-und-den-wiederaufbau-von-palmyra/>, 02.05.2022.
- Zouogbo, J. P. (2017). Westafrikanische Sprachen: Aus dem patrimonialen Eingeschlossenensein zu Entwicklungsmitteln. Afrika – Zugänge und Einordnungen, Ed. Thomas Spielbuechler/Markus Wurzer, *Afrikaforschung in Österreich*, Linz, s. 9-23.

Extended Abstract

Hatay, one of the few large ancient cities in Turkey, is a settlement that still preserves its traditional values and maintains its cultural heritage as well as all its modern features. In Hatay, intangible cultural heritage is still alive as well as material cultural heritage, and cultural values are transferred from adult generations to new generations.

The cultural history of Hatay, which probably dates back to the ancient Mesopotamian civilizations, also includes many ancient items, especially oral culture products. The magnificent legends, epics, poems and motifs of ancient Mesopotamia took their place in the traditional culture of Hatay and were transferred to modern times with temporal and regional changes. The tradition of speaking well and conveying the realities with poetic words has existed in the Middle East for a long time, and has continued to exist in the multicultural environment of the Middle East with beautiful words spoken in different languages.

As one of Turkey's most valuable and unique local cultural elements, "Hatay haahas" have not been the subject of much study and have not been adequately examined in anthropological, historical and literary terms. Hatay hahaha are mani recited in the form of quatrains, sung as part of henna, wedding, circumcision, military farewell, hospitality or feasts. Hahaha, which is said for the purpose of blessing special moments, making good wishes, honoring the participants, and moralizing people, has been one of the ways of expressing the social feeling. Therefore, they also act as a means of communication.

Hatay, as the northern extension of Mesopotamia, is a special region that has been nourished by the Middle East culture, blending the Mediterranean culture, Arab culture, Turkmen, Armenian and Jewish cultures and the cultures of various ethnic groups living in it. Various languages are spoken in Hatay, especially Arabic and Turkish. The traditional cultural elements of Hatay also appear in various languages in Hatay. Hatay haahas also vary according to the languages and cultures of ethnic groups, and distinctive haahas emerge in Orthodox, Nusayris, Turkmen, Armenians and other elements.

Hatay haaha, which is described as a social voice, while describing the situation as an unwritten literary communication tool, also plays roles such as energizing the environment, moralizing or honoring the participants, transforming the environment into a festive environment, and teaching manners to new generations. Hatay haha is, in a way, one of the methods of conveying traditional culture to the future in poetic and partly entertaining ways.

Haahas are known as cultural words that represent the character and identity of a society, rather than being shouts that convey a message. Haahas, which contain all local elements, include almost all local cultural elements, from the local dialect to the beliefs of the region, from social etiquette to traditional humor.

While the geographical features of the Hatay region are mentioned in some hahaha, sometimes human relations and social roles are discussed. While almost every haha has a teaching quality, most hahaha come out with humor. Elements such as zilgit and salavat, which are performed after the hahaha, are also the main elements of the local culture.

Haahas, which are read in different languages in different regions of Hatay and concluded with different manifestations, sometimes depict the situation of the bride in whom henna is applied, sometimes consecrate a meal; sometimes it includes prayers for a young man going into the army; sometimes it cheers up a wedding. Haahas, which are read in receptions or feasts, taking into account the status and position of each guest, are considered to be one of the main tools of social communication.

Hatay Haahas are, in a way, one of the local communication tools of Hatay. Expressing emotions, impressions, joy, joy, sadness, anger, which are formed according to the current situation, are the method of providing communication in a literary and sometimes entertaining way. Haahas, which are mostly read by women, reflect the enthusiasm that appears in the emotional world of women, and reveal their impressions of certain situations.

Hahaha, which is read especially in weddings, henna, circumcision, and hospitality, on the one hand conveys the impressions about the current situation, on the other hand includes wishes and prayers. Sometimes he entertains the people in the environment with funny words. Hatay hahas not only provide communication as cultural linguistic signs, but also add color to the environment with their humorous features. Haahas include all the emotions one feels and all the thoughts one thinks, as well as with literary and humorous elements.

Haahas, one of the literary and humorous products of language, which is one of the primary elements of social culture, participate in culture in Hatay as a means of conveying a message and at the same time traditional entertainment. Haahas sung by special people on the most special days for people express many feelings and thoughts. Due to the multicultural nature of Hatay, the hahaha, which are read in different languages, sometimes contain religious and sometimes national motifs.

Expressing every stage of life and every state of human being, Hatay hahas are read as murabbas that cover every subject from love to wedding, from troubles to daily life. "Hahaha", which is a way of telling the situation, dreams, troubles and hopes among people, functions as

Sedat CERECİ

a media among people both in the traditional age and in the modern age. Voice and speech, which are the basic means of face-to-face communication of the first people, continue to exist as an effective media in the modern age. Social entertainments that started with various games, tunes, jokes and narratives have diversified and colored with the development of technology. High communication technology and media have provided people with mind-blowing opportunities and entertainment tools. However, the cultural heritage from the ancient times still continues in Hatay, and the hahas in the folk culture are functionally used in Hatay culture as an effective medium.